

טו ע"א

[א] גמ' מעשיה - צ"ל מחסיה.

אור אליהו

[א] בגמ': "מיתבי, ברוך בן נריה, ושריה בן מעשיה, ודניאל, ומרדכי בלשן, וחגי, זכריה ומלאכי כולן נתבאו בשנת שתים לדריוש". כך היא הגירסא שלפנינו, ומה שכתוב "מעשיה" הוא טעות סופר, שלא מצאנו בתנ"ך שלמעשיה היה בן נביא שנקרא שריה, וצריך לומר "מחסייה"⁵⁹.

שהלך דוד ג' פרסאות לאור שוקה⁵⁶. ג. כיצד עלה על דעתו של דוד המלך ע"ה לבוא על אביגיל, ולעבור על איסור אשת איש⁵⁷. ואולי מטעם זה היו כל תיבות אלו של "אלא מלמד שגילתה את שוקה והלך לאורה שלש פרסאות. אמר לה השמיעי לי, אמרה לו" - מחוקות בש"ס של רבינו. ועיין הערה⁵⁸.

מובא בירושלמי (שם): "ואני אמתך, מלמד שחבעה לתשמיש. מיד הוציאה כתמה והראת לו".⁵⁸ ולכאורה קשה, שלגירסא זו של רבינו לא מובן מה שכתוב: "דמים תרתי משמע", שאין לזה שום קישור למה שכתוב מיד אח"כ (לפי גירסא זו): "לא תהיה זאת לך לפוקה" כו', שדחוק לפרש שדמים תרתי משמע הכוונה לדם נדה שהראתה לו (שהוזכר לעיל, ולפי זה גם צריך לומר שמה שכתוב "דמים תרתי משמע" אין זו שאלה), משום שעל זה לא שייך לומר "כלתני", שהרי בזה היא לא מנעה ממנו לעבור על איסור נידה. ואולי בדוחק אפשר לומר, שהכוונה שע"י דם נידה שהראתה לו היא מנעה ממנו את הדם של שפיכות דמים. ושם יש לומר שרבינו מוחק גם את התיבות "דמים תרתי משמע", וצ"ע. אכן בירושלמי (שם) מובא כפי הגירסא שלפנינו בבבלי: "מבוא בדמים, דם נידה ושפיכות דמים".⁵⁹ וכן הוא בילקוט שמעוני (מלאכי רמז תקפו), וכן הגיה הרש"ש (אלא שהוסיף גם "בן נריה", דהיינו שצריך לומר "שריה בן נריה בן מחסיה". ועיין ירמיה נא, נט: "הַדְּבָר אֲשֶׁר צָוָה יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶת שְׂרָיָה בֶן נְרִיָּה בֶן מַחְסִיָּה". וה"מאיר עיין" על סדר עולם (פרק כ הערה כג) הפנה לפס' הנ"ל, והוסיף שבכמדובר רבה פרשה ח, ט, באיכה רבה פרשה ב בפס' ויחמס וברש"י כאן מבואר, שהגירסא היא שריה בן מחסיה וצ"ע): וז"ל הרש"ש: "שם מיתבי ברוך בן נריה ושריה בן נריה

אכן בירושלמי (סנהדרין ב, ג) מובא כעין הגירסא שלפנינו: "גילת שוקה והלכו לאורה".⁵⁶ גם קושיא זו הקשו תוס' (שם) ותרצו: "וי"ל דנמצא בספרים מדויקים שנקוד בהן לאורה כלומר לאור שלה, פירוש נתאווה לה דוד, והלך באור חמימות שלש פרסאות". והמהרש"א כתב: "ולא ידענא מי הגיד להם שבפני דוד אחר שבאתה אליו גלתה שוקה, ולא משמע כן אלא דרחוק ממנו ג' פרסאות, והיא לא ידעה ממנו והוא לא ידע ממנה שם גלתה שוקה, אלא שמאיר לו הלילה ע"י שגלתה שוקה מרחוק ג' פרסאות עד שבאתה אליו, כדכתיב ותפגוש אותו אז הרגיש שהלילה מאיר לו משוקה שגלתה. ואין זה מחזי כגוזמא, דמצינו כה"ג בפ"ק דברכות חזייה ר"י דגני בבית אפל גלייה לדריעה ונפל נהורא כו'". ועיין בשו"ת רדב"ז (ז, כט).

⁵⁷ וכתב בשו"ת רדב"ז (שם): "אבל מה שאני מאמין הוא כי אביגיל פלגש היתה לנבל, וקי"ל פלגש בלא קדושין וכתובה, ולפיכך תבעה דוד שמותרת היא, ולא נמנע אלא מפני כרת של נדה. ואף על גב דהכתוב קורא אותה אשתו, דכתיב ולאביגיל אשת נבל וכו' משום חשיבותה קורא אותה אשה. ותו שכך היה המנהג באותו זמן לפלגש קורין אשה דרך כבוד". וברי"ף שעל העין יעקב כתב שכוונתו היתה לבוא עליה רק לאחר שיהרוג את נבל, וכ"כ הבן יהוידע. והנה כעין מה שכתוב בבבלי, לפי הגירסא שלפנינו, "השמיעי לי"

יח ע"ב

[א] 60 גמ' במתורגמן המתרגם - לפרש"י כ"ז שפת יתר, אבל הפי' הוא שקראה בלשון תרגום, לפי שהיו רגילין בתרגום בע"פ, וקמ"ל דאף למכיר אשורית יוצא בלעז, וקמ"ל אף שקרא בב' לשונות יצא, דהא צריך לקרות כולה ואף המיעוט מעכב, מדקא' אטו אנן כו'. וכ"ה להדיא הפי' הנ"ל בירו'. ומ"ש בירוש' מי שיודע גם אשורית אין יוצא בלעז, היינו אם כתובה אשורית, דלא כגמ' דילן. וקמ"ל כגמ' דילן דבזה אף לועז לא יצא, מ"מ פשטא דמתני' דקא' והלועז כו' וגמ' דפריך והא לא ידע כו' ופשטא דירוש' מ' בדברי הרמב"ן, דלא יצא אלא הלועז דוקא, וכאן דוקא במקצתה, כי היכי דיצא בע"פ, אלא ש"ל דגמ' דידן ס"ל כשמואל בירוש' דלא כר' אבהו, מדפריך גמ' מע"פ ול"פ מתרגום.

אור אליהו

המתרגם, הכוונה שקראה - במקומות שהשמיט הסופר אותיות או פסוקים - בלשון תרגום, ולא בלשון הקודש, ולכן נקטה הברייתא "כמתורגמן המתרגם". והטעם שנקטה הברייתא שקראה דוקא בלשון תרגום הוא, לפי שהיו רגילין בתרגום של המגילה בעל פה^{61,62} וקמ"ל הברייתא בזה, דאף למי שמכיר אשורית, כגון כאן, שאת שאר המגילה קורא באשורית, יוצא אם קורא בלעז⁶³. וקמ"ל עוד אף שקרא את המגילה בשני לשונות, כגון כאן אשורית ותרגום, יצא ידי חובה⁶⁴.

[א] כגמ': "תנו רבנן, השמיט בה סופר אותיות או פסוקין וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם - יצא". וכתב רש"י שמה שכתוב "כמתורגמן המתרגם" הכוונה שקורא בלשון הקודש אלא שקורא "על פה". וקשה שלפי זה לפירוש רש"י כל זה, היינו "כמתורגמן המתרגם", הוא שפת יתר, שהרי אם השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים, ובכל זאת קראן הקורא, על כרחך שקראן בעל פה, אם כן מה הוסיפה הברייתא בזה כשאמרה "כמתורגמן המתרגם". אבל הפירוש הוא, שמה שכתוב "כמתורגמן המתרגם"

"וכן יש לפרש גמרא שלנו שם: ת"ר השמיט כו' וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם כו' דלפירוש רש"י כל זה שפת יתר הוא. אבל הפירוש הוא שקראן בלשון תרגום, לפי שהיו מכירין התרגום על פה לכך נקט כהאי גוונא".

63. וזה שלא כדעת הרמב"ן (מגילה יז ע"א) הסובר שרק מי שיודע לעז בלבד הוא יוצא בלעז (או כשקראו לפניו באשורית), אבל כל מי שיודע גם אשורית יוצא רק באשורית, ואפילו אם כתובה המגילה בלעז: "אבל יודע אשורית לעולם אינו יוצא אלא באשורית". וכך מפרש הרמב"ן את הירושלמי (מגילה ב, א) שיובא להלן.

64. כתב הרמ"א (תרץ, י): "ואם כתובה בשני לשונות, מי שמכיר יצאו". וכתב שם רבינו: "ואם

בן מחסיה - כצ"ל". וכן הגיה בדקדוקי סופרים עיי"ש הערה צ.

60. הנה בסוגיא זו האריך רבינו בביאורו לשו"ע (או"ח תרץ סעיף י), אמנם כאן כתבנו לפרש את ההגהה בלבד, ורק בהערות הבאנו מביאורו לשו"ע בקצרה את הדברים הנוגעים ישירות למה שכתב כאן. ועייין דמשק אליעזר שהאריך לבאר כל דברי רבינו בביאורו לשו"ע.

61. אבל שאר לשונות לא היו יודעים בעל פה, אמנם בלשון הקודש לא היה יכול לקרוא בעל פה, שכן אמרו (גיטין ס ע"ב): "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה", ובפרט אם מדובר שקורא לאחרים שלכו"ע אין לקרוא בעל פה.

62. וכן כתב רבינו בביאורו לשו"ע (או"ח תרץ) -